

MAAKT SAMEN LEVEN MOGELIJK

“

Rechter kijkt
ook áchter
het conflict”

Frank Visser,
rijdende rechter:
“Het is natuurlijk
óók theater”

Hooglerarenechtpaar:
“Rechtters mogen meer
zelfverzekerd zijn”

Simon van der Schenk,
rechter in Irak: “Altijd de
grab bag bij de hand”

“Mensen willen procedurele rechtvaardigheid”

“Klassieke rechters zeggen, extreem gesteld: met emoties kan ik niets, ik ben er voor het juridische oordeel. Wij gaan juist op de emoties in: wat zit er fout in uw relatie, wat doet dat met u, wilt u dat zo houden?”

Dat zegt Cees van Leuven, raadsheer in de familiekamer van het gerechtshof Den Haag, in het coververhaal van deze *Rechtspraak* over de Rechter Nieuwe Stijl.

Van Leuven verwoordt wat op veel meer plekken in de *Rechtspraak* aan de hand is: rechters en raadsheren ontwikkelen nieuwe werkwijzen. Natuurlijk blijven ze in de eerste plaats rechter en is het hun taak recht te spreken. Maar meer dan vroeger denken ze mee, zoeken ze naar een oplossing van het conflict áchter het juridische geschil – als dat er is natuurlijk. Het is al vaker gezegd: een simpel machtswoord is anno 2013 niet meer genoeg. Mensen willen zoals dat heet ‘procedurele rechtvaardigheid’. Dat is: het gevoel dat er naar ze wordt geluisterd, dat ze serieus worden genomen. En ook al geeft de rechter ze helemaal aan het einde van de rechtsgang geen gelijk, als ze dat gevoel hebben valt er beter (verder) te leven met de uitspraak.

Ook in het interview met rijdende rechter Frank Visser komt dit aspect van het rechterlijk werk aan bod. In zijn beginjaren werd er heimelijk gelachen om die rare man die desnoods zelf de kruipruimte in gaat om te kijken waar de stank vandaan komt of in een boom klimt om een goed overzicht te hebben. Maar Frank Visser krijgt steeds meer fans. Hij is de Rechter Nieuwe Stijl.

Rob Edens, hoofdredacteur

Colofon

de Rechtspraak

Rechtspraak
Nummer 4, december 2013

Rechtspraak is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak. Het magazine wordt verzonden aan relaties van de Rechtspraak en verspreid via de openbare ruimtes van gerechten. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud. Aan de in *Rechtspraak* vermelde informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Artikelen geven niet per se de mening van de Rechtspraak weer. Overname van artikelen is met bronvermelding toegestaan.

Hoofdredacteur: Rob Edens
(r.edens@rechtspraak.nl)

Redactie: Simone Alderliesten (beeldredactie; s.alderliesten@rechtspraak.nl), Stijn Dunk (s.dunk@rechtspraak.nl), Pauline van der Mije (p.van.der.mije@rechtspraak.nl), Evita Westfa (e.westfa@rechtspraak.nl),

Medewerkers aan dit nummer: Martijn Delaere, Aad Goudappel, Esther ten Have, Bas Kijzers, Serge Ligtenberg, Sake Rijpkema, Roel Visser

Contact met de redactie:
redactie@rechtspraak.nl

Redactie-adres:
Kneuterdijk 1, Den Haag

Postadres:
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

Abonnementenadministratie:
Wijziging of opzegging? Stuur de adresdrager retour naar het retouradres en geef hierop de verandering aan. Aanmeldingen voor een individueel abonnement via abonnement@rechtspraak.nl. Gemotiveerde aanvragen voor meer exemplaren zijn ook mogelijk.

Vormconcept en realisatie:
Kris Kras Design

Druk: OBT bv

Illustratie cover:
Aad Goudappel

- 04 NIEUWS**
- Raad voor de rechtspraak houdt vast aan nieuw bestuursrechtelijk college
 - Combizitting voor jeugd bekroond
 - Eenvoudige geschillen via eKantonrechter
 - Rechtspraak actief op sociale media
 - 'Machtige vrouwen' Carla Eradus en Simone Roos
 - Wetsvoorstellen vernieuwing en modernisering rechtspraak in consultatie
 - Veel minder rechters actief dan Nederlander denkt
 - Niet één kwaliteitsbegrip voor rechtspraak'
 - Mediation naast strafrecht in vierhonderd strafzaken

- 09 COLUMN**
Frits Bakker, voorzitter Raad voor de rechtspraak

- 10 COVERVERHAAL**
Rechter Nieuwe Stijl

- 14 BIJZONDERE RECHTERS**
Simon van der Schenk, rechter in Irak

- 15 WETENSCHAP**
Rechters, net gewone mensen

- 16 BLIK NAAR BUITEN**
Rijdende rechter Frank Visser

- 19 OP DE ROL**
Vrijgelaten en opgepakt

- 20 FOTOREPORTAGE**
Dagelijkse praktijk van het rechtsbedrijf

- 24 BLIK NAAR BINNEN**
Hooglerarenechtbaar Tineke Cleiren en Ton Hol

- 27 HOE KAN DAT NOU?**
Strafkorting door uitzending van beelden

- 28 WABLIEF?**
Griffierecht

Raad voor de rechtspraak houdt vast aan nieuw bestuursrechtelijk college

De Raad voor de rechtspraak houdt vast aan de vorming van een nieuw bestuursrechtelijk college. Hierin moeten het College van Beroep voor het bedrijfsleven, de Centrale Raad van Beroep en de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State opgaan. Het is denkbaar dat in eerste instantie alleen de rechtszaken waarin de Raad van State oordeelt in hoger beroep, worden overgedragen aan dit nieuwe hof. De vorming van één hof voor bestuursrecht heeft echter de uitdrukkelijke voorkeur van de Raad. Als er gekozen wordt voor een tussenvariant, moet dit het einddoel van één bestuursrechtelijk college dichterbij brengen.

Advies

Dit staat in een advies van de Raad voor de rechtspraak aan de Tweede Kamer over de toekomst van de bestuursrechtspraak, exclusief de belastingzaken. Het nieuwe hof moet tot de rechterlijke macht behoren, vindt de Raad. De Tweede Kamer had de Raad verzocht om een advies over de vraag hoe het bestuursrecht het best kan worden georganiseerd. Eerder dit jaar had de Raad voor de rechtspraak in een position paper hetzelfde standpunt al ingenomen. In het advies is dit verder uitgewerkt.

Regeerakkoord

In het regeerakkoord van het huidige kabinet staat dat "de Raad van State wordt gesplitst in een rechtsprekend deel en een adviserend deel. Het rechtsprekende gedeelte wordt samengevoegd met de Centrale Raad van Beroep en het College van Beroep voor het bedrijfsleven." Hoe één en ander vorm moet krijgen, wordt in het regeerakkoord niet vermeld. Er is al langere tijd kritiek op de manier waarop het bestuursrecht in hoger beroep is georganiseerd.

Lees ook de column van Frits Bakker, voorzitter van de Raad voor de rechtspraak op pagina 9

Combizitting voor jeugd bekroond

De Amsterdamse rechtbank heeft de Mr Eva Meillo penning 2013 gekregen voor zijn combizittingen voor jongeren. Minderjarigen met moeilijkheden komen vaak op meerdere fronten in de knel, zodat verschillende instanties en rechters zich met hen bezighouden. Kinderrechter Monique Heyning trok de regie naar zich toe en maakte een einde aan die verwarrende toestand. Nu hoeven jongeren in Amsterdam nog maar één keer naar de rechter, die na overleg met alle betrokkenen uitspraak doet.

Spijbelen, problemen thuis, drugsgebruik, stelen, het gaat vaak samen. Maar de kantonrechter gaat over de leerplicht, de strafrechter over misdrijven, de familierechter over voogdij en de civiele kinderrechter over uithuisplaatsing. "Kinderen krijgen te maken met vier procedures, dat is omslachtig en tijdrovend", zegt rechter Heyning. "Soms nemen rechters tegenstrijdige beslissingen, terwijl je juist bij jongeren veel kan bereiken als je snel en effectief ingrijpt. In een kinderleven is er altijd hoop."

Zoektocht

Net als andere rechtbanken begon Amsterdam jaren geleden al aan een zoektocht naar een betere oplossing. De combizitting, waarop alles ter tafel komt en één samenhangend besluit valt, is hier vast beleid geworden. Kinderrechter Heyning is op de tweewekelijkse zitting vaak omringd door wel twintig hulpverleners. De Raad voor de Kinderbescherming verzamelt de standpunten van alle betrokkenen en formuleert een advies aan de rechter. Heyning bedacht de opzet samen met het OM. "De officier van justitie hoort op de zitting alles over het kind en het gezin en houdt daar rekening mee bij de strafes", zegt ze. "Moet het kind naar een jeugdinstituut, bijvoorbeeld om 'nee' te leren zeggen tegen criminele leeftijdgenoten, dan eist de officier vaak

alleen een voorwaardelijke straf. Er is immers goede begeleiding, en jongeren ervaren zo'n gedwongen plaatsing toch al als gevangenisstraf."

Duidelijk zijn

De combizitting wordt voortdurend gevolgd door wetenschappers en studenten. "Hun bevindingen helpen ons om de werkwijze te verbeteren", zegt Heyning. "We lassen nu bijvoorbeeld pauzes in – een zitting van twee uur is lang voor kinderen – en markeren duidelijker wanneer het strafrechtelijke deel van de zitting begint. Tijdens de behandeling van civielrechtelijke kwesties is zo'n kind helemaal leeggelopen over van alles, maar dan kan het zich plotse-ling beroepen op zijn zwijgrecht. Dat moet je heel goed aangeven." Al met al blijkt iedereen erg tevreden te zijn over de combizitting. "Ook slachtoffers. Als zij alles over de context van het misdrijf en de dader horen, ebt de angst weg. Bovendien doen we meteen uitspraak, ook over eventuele schadevergoeding."

De Mr Eva Meillo prijs is een initiatief van Joke Meillo. Haar dochter Eva was een jonge, bevlogen officier van justitie, die in 2008 verongelukte. Een jury belooft jaarlijks een initiatief waar zij blij mee geweest mee zou zijn.

Kinderrechter Monique Heyning: "In een kinderleven is er altijd hoop"

Rechtspraak actief op sociale media

De Rechtspraak is sinds kort te volgen op Facebook. Via Facebook wordt getoond wat voor rechters er zoal zijn en wat ze op een gemiddelde werkdag doen, worden ingewikkelde juridische termen uitgelegd en wordt verslag gedaan van alledaagse rechtszaken ergens in het land. Op de Facebookpagina kunnen bezoekers ook aangeven wat ze graag (uitgelegd) willen zien.

Ook op Twitter is de redactie van de Raad voor de rechtspraak actief. Nieuwsberichten naar aanleiding van uitspraken van rechters en raadsheren en overig nieuws worden via Twitter onder de aandacht gebracht.

Volg de Rechtspraak op sociale media:

 www.facebook.com/rechtspraak

 www.twitter.com/RechtspraakNL

Eenvoudige geschillen via eKantonrechter

Via de eKantonrechter is het voor het eerst mogelijk een juridische procedure volledig digitaal te voeren. De mondelinge behandeling blijft gehandhaafd en uiteraard blijft de kwaliteit van het proces voorop staan. Een uitspraak volgt binnen acht weken na de start van de zaak. De zaken worden behandeld door de rechtbanken Oost-Brabant en Rotterdam.

Voorlopig staat de eKantonprocedure alleen open voor rechtsbijstandverzekeraars. Zij zijn ook nauw betrokken geweest bij de ontwikkeling. Het plan is dat vanaf voorjaar 2014 ook anderen, waaronder bedrijven en burgers, een civielrechtelijke zaak digitaal kunnen starten, volgen en voeren.

Huur- en arbeidszaken

Alleen eenvoudige geschillen tussen burgers, tussen bedrijven of tussen burgers en bedrijven lenen zich voor de eKantonrechter. In de praktijk betekent dit dat de eKantonrechter vooral huur-, arbeids- en civiele zaken behandelt

met een belang van minder dan 25.000 euro. Complexe zaken lenen zich er niet voor, omdat dan vaak getuigen moeten worden gehoord of uitvoerig onderzoek moet worden gedaan naar de feiten. De rechter beslist of een geschil zich voor de eKantonrechter leent. Als het te complex is kan de zaak via een papieren procedure worden voorgelegd aan de kantonrechter. Overigens geldt dat beide partijen (dus zowel verzoeker als verweerder) moeten instemmen met een digitale afhandeling door de eKantonrechter.

Digitalisering

Het project eKantonrechter is onderdeel van een groter programma om de rechtspraak de komende jaren te digitaliseren. Zo komt er een nieuwe, eenvoudige procedure voor civielrechtelijke en bestuursrechtelijke zaken, waarbij bedrijven, instellingen en overheden verplicht worden digitaal te procederen. Burgers kunnen nog wel op papier een zaak beginnen, maar digitaal procederen wordt zo eenvoudig en laagdrempelig mogelijk gemaakt.

De nieuwsbrief

Elke donderdag verstuurt de nieuwsredactie van de Raad voor de rechtspraak een nieuwsbrief. Abonnement? Zie de homepage van rechtspraak.nl.

'Machtige vrouwen' Carla Eradus en Simone Roos

Carla Eradus, president van rechtbank Amsterdam, is volgens het weekblad *Opzij* de op twee na machtigste vrouw in de sector Justitie & Openbare Orde. Simone Roos, lid van de Raad voor de rechtspraak, staat op de zesde plaats. Dit blijkt uit de jaarlijkse Top-100 van machtige vrouwen die *Opzij* recent publiceerde.

De Top-100 van *Opzij* is onderverdeeld in 10 maatschappelijke sectoren, waarbinnen steeds de 10 machtigste vrouwen worden aangewezen. Binnen de sector Justitie & Openbare Orde staan 2 vrouwen uit de Rechtspraak in de Top-10: Carla Eradus stijgt van de 6e naar de 3e plaats, Simone Roos komt nieuw binnen op de 6e plaats. Bij Eradus, rechtbankpresident in Amsterdam, noemt *Opzij* haar rol bij de gerechtelijke herindeling. Ook haar pleidooi voor meer openheid van rechters en camera's in de rechtszaal telt mee.

Meer vrouwen

Bij Simone Roos noemt *Opzij* dat ze de eerste vrouw is die lid werd van de Raad voor de rechtspraak. In die rol zorgde ze bij de gerechtelijke herindeling voor meer vrouwen aan de top: 4 van de 11 rechtbankpresidenten in Nederland zijn vrouw.

Op nummer 1 bij Justitie & Openbare Orde staat net als vorig jaar Sacha Prechal, rechter bij het Hof van Justitie, het hoogste rechtspreekende orgaan van de Europese Unie. Overall winnaar van de Top-100 machtigste vrouwen 2013 is volgens *Opzij* minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport Edith Schippers.

Links: Carla Eradus. Rechts: Simone Roos

Wetsvoorstellen vernieuwing en modernisering rechtspraak in consultatie

De wetsvoorstellen die rechtspraakprocedures eenvoudiger, begrijpelijker en sneller maken, zijn voor advies naar verschillende instanties gegaan.

Eerder kondigden de Rechtspraak en het ministerie van Veiligheid en Justitie het gezamenlijke vernieuwingsprogramma Kwaliteit en Innovatie aan. Dit programma moet zorgen voor een toekomstbestendige rechtspraak. Het vertrouwen in rechtspraak is onder Nederlanders groot blijkt uit periodiek SCP-onderzoek, en dat moet zo blijven.

Vereenvoudiging

Digitalisering speelt bij de plannen een belangrijke rol, maar minstens zo belangrijk is de vereenvoudiging van de procedures binnen het burgerlijk (civiel) en bestuursrecht. In deze rechtsgebieden, die bijvoorbeeld gaan over burenruzies, ontslagprocedures en geschillen met de gemeente, bestaan nu veel verschillende en omslachtige procedures. Die worden vervangen door nieuwe, eenvoudige en in veel opzichten snellere procedures.

Basisprocedure

Het civiele proces wordt eenvoudiger door de invoering van een basisprocedure die bestaat uit één schriftelijke ronde, één mondelinge behandeling bij de rechter en daarna een uitspraak. De kern is een mondelinge behandeling, al vrij snel na de start van de basisprocedure. Hierdoor heeft de rechter vroeg contact met partijen en heeft hij meer regie, waardoor hij maatwerk kan leveren. Partijen horen snel wat de termijnen zijn om verweer te voeren. Dat zorgt voor kortere doorlooptijden en een overzichtelijker en meer voorspelbare rechtsgang. In het merendeel van de gevallen volgt binnen zes weken

na de mondelinge behandeling een uitspraak. Ook in het bestuursrecht (zaken waarbij overheidsinstanties betrokken zijn) worden procedures vereenvoudigd.

'Mijn Zaak'

Digitaal procederen bij de civiele rechter en bestuursrechter wordt voor professionele partijen (ondernemers, advocaten, verzekeraars, deurewaarders) in de toekomst verplicht. Maar burgers die zonder advocaat naar de rechter stappen, mogen ook papieren stukken indienen. Dit voorkomt problemen als zij niet over de juiste middelen of vaardigheden beschikken. Voor alle partijen wordt het straks mogelijk om via 'Mijn Zaak' de voortgang van gerechtelijke procedures op de computer te volgen.

Stapsgewijs

De vernieuwing en modernisering van rechtspraak wordt vanaf 2015 stapsgewijs doorgevoerd. In rechtszaken gaat het om zeer vertrouwelijke informatie die niet in verkeerde handen mag vallen. De Rechtspraak is zich hier zeer van bewust. Pas als het digitale systeem voldoet aan alle veiligheidsseisen, zal het worden ingevoerd. Voordat het zover is, wordt het systeem uitvoerig getest en geleidelijk ingevoerd.

De minister van Veiligheid en Justitie is verantwoordelijk voor de benodigde wetswijzigingen die het vernieuwingsprogramma mogelijk maken, de Rechtspraak richt zich op procesinnovatie en digitalisering van procedures en werkprocessen.

Voor meer informatie over de modernisering van rechtspraak zie het themadossier 'Modernisering rechtspraak' op www.rechtspraak.nl/Recht-In-Nederland/themadossiers

In de rechtbank Gelderland werd tijdens de Week van de Rechtspraak een eeuwenoude rechtszaak nagespeeld. Foto: Esther ten Have

Veel minder rechters actief dan Nederlander denkt

Meer dan de helft van de Nederlanders denkt dat ons land meer dan vijfduizend rechters telt.

In werkelijkheid zijn dat er nog niet de helft. Zij behandelen jaarlijks circa 1,7 miljoen zaken. Ook denkt een meerderheid ten onrechte dat rechters meer verdienen dan Tweede Kamerleden. Slechts een kwart van de Nederlanders weet dat 'de Rechtspraak' de organisatie is van alle rechters en gerechtsambtenaren en dat de minister van Veiligheid en Justitie, advocaten en officieren van justitie daar niet bij horen.

De Week van de Rechtspraak

Een en ander blijkt uit representatief onderzoek onder 1.800 Nederlanders door Peil.nl in opdracht van de Raad voor de rechtspraak. Het onderzoek maakte

deel uit van de Week van de Rechtspraak, die in september werd georganiseerd. De week was bedoeld om de kennis van Nederlanders over de rechtspraak te vergroten. Wanneer mensen meer kennis hebben over rechtspraak, neemt de waardering voor het oordeel van de rechter toe, zo blijkt uit diverse studies.

De Week van de Rechtspraak trok duizenden bezoekers. Veel gerechten koppelden publieksactiviteiten aan de Open Monumentendag op 14 september. Vorig jaar werd voor het eerst de Dag van de Rechtspraak gehouden, waarop mensen die binnen de rechtspraak werken, zich bezighouden met een actueel thema. Daar is dit keer een week vol lokale initiatieven aan gekoppeld. Volgend jaar komt er weer een Week van de Rechtspraak.

'Drie vormen van kwaliteit'

"Er is niet één kwaliteitsbegrip voor rechtspraak". Dat zei Paul Schnabel, voormalig directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau tijdens de achtste Rechtspraak-lezing, die hij uitsprak tijdens de Dag van de Rechtspraak 2013. De Dag van de Rechtspraak stond in het teken van kwaliteit. Schnabel onderscheidt drie verschillende forums van kwaliteit: het juridische, het politieke en het maatschappelijke. "Op juridisch gebied is er niet zoveel aan de hand", meent Schnabel. "Dan gaat het over de kwaliteit van uitspraken, de jurisprudentie, zeg maar het interne kwaliteitssysteem. De enige zorg hier is wellicht het overzicht houden. Er komen steeds meer wetten en regelgeving, internationale regels, jurisprudentie."

Meer bemoeienis

Het politieke forum kenmerkt zich volgens de opinieleader door steeds meer bemoeienis, terwijl het vroeger onder politici goed gebruik was niets te zeggen over de derde staatsmacht. "Er is steeds meer commentaar. Inhoudelijk, maar ook op de snelheid van rechtszaken en de wijze waarop burgers worden behandeld. Er is kortom meer politieke discussie over rechtspraak." Het maatschappelijke forum ligt in het verlengde hiervan, analyseert Schnabel. "De zaak-Donnie afgelopen zomer, waarbij de officier van justitie een taakstraf eiste voor het doodrijden van een jongen, de verlaging van de straffen voor de Eindhovense 'kopschoppers' in verband met de schending van hun privacy (zie ook pagina 27, red.) – je ziet dat de samenleving steeds dichter bij de rechtspraak komt."

Voor rechters en raadsheren is het de kunst een balans te vinden tussen de drie forums, aldus Schnabel. "Als je zegt: kwaliteit is de allerhoogste standaard en het enige dat telt, dan loop je vast. Want dan duurt het allemaal te lang. Aan de

Paul Schnabel

andere kant mag de afstand tussen politiek en samenleving niet te groot worden, want dan verlies je gezag. De juiste balans - dat is goede kwaliteit."

Mediation naast strafrecht in vierhonderd strafzaken

Zes rechtbanken houden een proef met mediation naast strafrecht. In vierhonderd strafzaken wordt dader en slachtoffer gevraagd of ze met elkaar willen praten onder leiding van een mediator. Komen zij tot afspraken, dan wordt daar rekening mee gehouden bij beslissingen over verdere vervolging en bestraffing.

De inzet van mediators is in andere rechtsgebieden al helemaal ingeburgerd, maar proeven met bemiddeling in het strafrecht kregen geen gevolg. Totdat enkele jaren geleden de rechtbank en het Openbaar Ministerie in Amsterdam een succesvolle pilot hielden. "Als voorzitter van de verkeerskamer hoorde ik veroorzakers van dodelijke ongelukken vaak zeggen dat ze zo graag met de nabestaanden wilden praten", zegt Anne Martien van der Does, rechter en coördinator van de mediationpilots. "Die nabestaanden riepen gekwetst: 'Hij heeft niet eens contact opgenomen!'. Niemand bemiddelde daarin. Dan dacht ik: er moet toch meer zijn dan alleen strafrecht."

Greep krijgen

De Amsterdamse proef leverde 26 mediations op. "We zijn na afloop van de pilot gewoon doorgegaan en zijn heel tevreden over het resultaat", zegt Van der Does. "Wie aangifte doet van een misdrijf, geeft de zaak uit handen en kan alleen afwachten. Maar door mediation krijgt het slachtoffer een stem in het strafproces en de verdachte de kans om zijn verantwoordelijkheid te nemen. Als zij samen bespreken welke rol zij in het gebeuren hebben gehad, wat de gevolgen zijn en hoe de schade vergoed kan worden, krijgen ze weer greep op de situatie."

Alle misdrijven

Van der Does wist op landelijk niveau het Openbaar Ministerie warm te krijgen voor uitbreiding van de pilot naar andere rechtbanken: Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Noord-Holland, Oost-Brabant en Zeeland-West-Brabant doen mee aan de nieuwe pilots. De inzet van Van der Does aan de pilots wordt door de Raad voor de rechtspraak bekostigd. "In principe komen alle misdrijven voor mediation in aanmerking", zegt de rechter. "Daders moeten erkennen wat er gebeurd is en slachtoffers moeten vragen hebben. Het ligt niet voor de hand dat je vlak na de moord

Rechter Anne Martien van der Does (links) krijgt de MediationAward 2013 uitgereikt: "Ik dacht: er moet meer zijn dan strafrecht"

op je kind met de dader wilt praten. Maar bij minder ernstige zaken kan het helend werken, zeker als de betrokkenen elkaar in de toekomst weer tegen kunnen komen."

Goede burens

Ze vertelt over een vrouw die vogels voerde in de tuin. "Zij poepten de dure auto's van haar welgestelde buurman helemaal onder. Hij had haar al eens aangesproken, maar zij reageerde niet; ze was bang voor de buurman. Op een dag werd hij zo kwaad dat hij haar een duw gaf. Ze viel en brak haar heup. De man schaamde zich diep en wilde alle schade vergoeden. Na gesprekken met een mediator is de zaak geseponneerd, anders was hij zonder meer veroordeeld voor zware mishandeling. Nu heeft hij gezorgd dat de voederplaats naar de andere kant van het huis is verplaatst en is zij niet meer bang. Ze zijn goede burens geworden."

Omwenteling

De rechtbanken in Amsterdam en Zeeland-West-Brabant leggen tijdens de pilot het accent op jeugdstrafrecht. "Bij jongeren kan mediation echt voor een omwenteling zorgen", zegt Van der Does, die de beroving van een oude vrouw door een groepje

jongens van 14, 15 jaar aanhaalt. "Die vrouw was enorm bang geworden op straat, dat wou ze die jongens vertellen. En ze wilde ze behoeden voor een criminele loopbaan; haar broer was op het slechte pad gekomen, daar vertelde ze over. De jongens en hun ouders betaalden een scootmobiel voor de vrouw. Ze waren enorm onder de indruk. Dat werkt veel beter dan alleen een douw van de kinderrechter."

Award

Van der Does won vorige maand de MediationAward 2013, een initiatief van de Mediatorsfederatie Nederland. De award werd voor de tweede keer uitgereikt. Een jury selecteerde vijf inzendingen, die op de website van het op 15 november gehouden Mediationcongres werden gepubliceerd. Door middel van een internetstemming kwam daar een top-3 uit. Tijdens het congres bepaalde het publiek met stembiljetten wie de award zou krijgen. Van der Does haalde de overgrote meerderheid van de stemmen binnen.

Op de site mediationcongres.nl is een promotiefilm te zien, waarin Anne Martien van der Does mediation naast strafrecht nader toelicht. ■

“ORGANISATIE BESTUURSRECHT NIET UIT TE LEGGEN”

In 140.000 rechtszaken in 2012 was een overheidsorgaan partij. Denk aan rechtszaken over een bouw- of kapvergunning, subsidie, bekeuring, uitkering, nieuwe snelweg. Ze gaan vaak over alledaagse dingen. Het bestuursrecht is het geheel van rechten en plichten die overheid en burgers jegens elkaar hebben. U mag niet zomaar een dakkapel op uw huis zetten of afval in de sloot gooien, maar de overheid moet ook handelen volgens wetten en regels. En als zij daarbij niet op de juiste wijze handelt, kunt u naar de bestuursrechter.

Frits Bakker,
voorzitter van
de Raad voor de
rechtspraak

Tot zover een helder verhaal denk ik. Minder makkelijk uit te leggen is hoe het bestuursrecht is georganiseerd. Delen daarvan zijn over verschillende colleges verspreid. We kennen de Centrale Raad van Beroep (CRvB), het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb) en de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Het ene college is als enige bevoegd in bepaalde zaken recht te spreken, in andere gevallen doet een van de colleges alleen uitspraak in hoger beroep, en in weer andere gevallen spreekt hij recht in eerste én tweede aanleg. Niet uit te leggen.

Op deze organisatie is al lang kritiek. Het is niet alleen onduidelijk, er is ook een principiële bezwaar. Staatsrecht deskundigen zeggen dat het dubieus is dat de Raad van State, het belangrijkste adviesorgaan van de regering, ook recht spreekt. Dat is niet conform de scheiding der machten.

Maar er komt verandering. In het regeerakkoord staat dat "de Raad van State wordt gesplitst in een rechtsprekend deel en een adviserend deel. Het rechtsprekende gedeelte wordt samengevoegd met de Centrale Raad van Beroep en het College van Beroep voor het bedrijfsleven." Op verzoek van de Tweede Kamer adviseerde de Raad voor de rechtspraak recent één bestuursrechtelijk college te vormen voor bestuursrechtzaken in hoger beroep, met uitzondering van belastingrecht. Daarmee zou alle onduidelijkheid weg zijn en het principiële bezwaar getackeld. Soms is de wereld overzichtelijk. ■

Deze column wordt achtereenvolgens geschreven door de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, de president van de Hoge Raad en de voorzitter van de Presidentenvergadering

RECHTER NIEUWE STIJL

Rechters veranderen van juridische puzzelaars in doelgerichte conflictbeslechers. Ze zoeken definitieve oplossingen voor een betalingsachterstand, een taxi-oorlog of een vechtscheiding. Hoe pakt zo'n nieuwe rechter dat aan?

Tekst: Pauline van der Mije Foto: Bas Kijzers Illustratie: Aad Goudappel

“**M**ag ik uw dagvaarding even zien”, zegt kantonrechter Kim van der Kraats tegen een man met getrimd baardje die de Utrechtse zittingszaal binnenloopt. Het is maandagochtend: rolzitting. Mensen die wegens wanbetaling zijn gedagvaard, worden om de beurt binnengeroepen om het verloop van de procedure te bepalen. “Zorgverzekeraar Agis zegt: we hebben geld van u tegood”, zegt de rechter na een snelle blik in de papieren. “Niet van mij”, reageert de man. “Mijn vrouw of zoon misschien. Daar betaal ik niet voor. Wij zijn uit elkaar en mijn zoon verdient zijn eigen geld. Daar bel ik steeds over met Agis; ze luisteren niet.” Vastberaden kruist hij zijn armen voor zijn borst. Van hem krijgen ze geen cent. Hij staat in zijn recht. “Op wiens naam staat de polis?”, doorbreekt Van der Kraats zijn illusie. “De mijne”, zegt de man.

De rechter werpt een vragende blik op een blonde vrouw achter een laptop: de deurwaarder, die de eisende partijen op de zitting vertegenwoordigt. Agis zal hem wel als de verzekeringnemer voor het gezin beschouwen, zegt zij. “Schrijf Agis een brief dat ze uw vrouw en zoon een eigen polis geven, anders blijft dit doorgaan”, adviseert ze de man. Hij sputtert dat hij terugkomt met een advocaat als hij de zaak niet wint, maar de rechter houdt hem kort. Ze vat bondig samen waarom hij niet betaalt, de griffier zet dat in de computer. Dan hoeft de man geen verweer te schrijven. Nu mag Agis reageren, legt de rechter uit. “Intussen zou ik maar gauw die brief schrijven”.

Onbruikbaar kladje

Vorig jaar verliep de Utrechtse rolzitting nog heel anders. De gedaagden kwamen tegelijk binnen en werden in de volle zaal één voor één bij de rechter geroepen, die kort naging of zij de dagvaarding wilden aanvechten. “U kunt schriftelijk verweer voeren”, kregen ze dan te horen. Verbaasd en teleurgesteld dropen ze af.

Ze hadden willen vertellen waarom de huur niet was betaald, maar de tegenpartij was er niet en de rechter luisterde niet. “Onze doelgroep is niet zo van het schrijven”, zegt van der Kraats. “Dus zo'n verweerschrift komt er niet. Of het is een onbruikbaar kladje.” Daarom bedacht zij de klantvriendelijke rolzitting - snel, eenvoudig en direct - die volgend jaar standaard wordt voor Utrechtse kantonrechters. De aanwezigheid van de deurwaarder is de belangrijkste troef. Met een beetje geluk kunnen mensen niet alleen hun verhaal kwijt, maar treft de deurwaarder meteen een betalingsregeling en is de zaak afgehandeld.

“**“**
Hier hebben we
eindelijk contact”
”

Zij geeft bovendien handige tips en hoort veel over de persoonlijke omstandigheden van gedaagden. Een door de crisis getroffen zzp'er die kandidaat is voor huisuitzetting, krijgt vanmiddag eindelijk duidelijkheid over een uitkering. Dan kan hij weer huur betalen. En een vrouw die al haast op straat staat, had geen idee van de betalingsachterstand; haar bewindvoerder heeft er een potje van gemaakt. “Ik heb iemand anders ingeschakeld, het komt helemaal goed”, belooft ze. Goed om te weten, vindt de deurwaarder: “De meeste mensen laten nooit iets van zich horen. Hier hebben we eindelijk contact”.

Ommezwaai

Bestuursrechters (die rechtszaken tegen overheidsinstanties behandelen) gooiden vorig jaar collectief het roer om, als reactie op kritiek

uit de samenleving. Ze ruilden hun formele, langslpende en weinig doorzichtige procedures in voor nieuwe zaaksbehandeling. Mensen die tegen een overheidsinstantie procederen, worden uitgenodigd te vertellen wat hen nou precies dwars zit. De rechter probeert een oplossing op maat te bieden, snel en effectief. Burgerlijke rechters (voor geschillen tussen burgers en/of organisaties) hebben niet zo'n gezamenlijke ommezwaai gemaakt. “Maar we gaan de afgelopen jaren wel steeds vaker in op het conflict achter het juridische geschil”, zegt rechter en bijzonder hoogleraar Rick Verschoof. “Oorspronkelijk keken we alleen naar de eis en het verweer. Zijn er genoeg feiten die de eis onderbouwen? Met de komst van mediation in het recht is dat veranderd. Rechters gingen op cursus om te leren beoordelen welke zaken geschikt zijn voor doorverwijzing naar een mediator. Dat heeft hun manier van communiceren met procespartijen beïnvloed. Veel rechters kregen oog voor de zorgen en behoeftes die schuilgaan achter het geschil.”

Als voorbeeld noemt hij een rechtszaak over een taxivereniging. “Een oud-bestuurder eiste van het nieuwe bestuur een vergoeding voor uren die hij had gemaakt en geld dat hij had voorgeschoten: 30.000 euro. Dan kan je als rechter kiezen: ga ik het over uren en betaling hebben, of zoek ik uit waar het echt om gaat?” Een klein drama lag ten grondslag aan het proces. “De oud-bestuurder had heel veel gedaan voor de vereniging. De nieuwe bestuurders kozen een andere koers, maar hij gaf zich niet zomaar gewonnen. Hij mobiliseerde leden, er ontstonden twee kampen, hij verloor de strijd. Het nieuwe bestuur wou van hem af. Dat speelde in de rechtszaak geen enkele rol. Maar daar ging het natuurlijk wel om.” In dit geval kon het conflict via het juridische geschil worden opgelost, zegt Verschoof. “De eiser had behoefte aan imagoherstel, het nieuwe

Kantonrechter Kim van der Kraats (midden, met donker haar) luistert aandachtig naar een gedaagde. De deurwaarder (op de voorgrond) luistert mee.

bestuur wilde een goede indruk maken en de leden weer op één lijn krijgen. Door iets te betalen, toonden ze zich goede bestuurders. En de eiser kon met opgeheven hoofd vertrekken.” Misschien had hij meer geld gekregen als de kwestie puur juridisch was benaderd. “Dat valt niet te zeggen”, zegt Verschoof. “Maar bij die koers was de onvrede bij beide partijen blijven hangen”

Ingaan op emoties

Cees van Leuven, raadsheer in de familiekamer van het gerechtshof Den Haag, vindt dat klassieke rechtspraak voor familie zaken tekort schiet. Zeker bij vechtscheidingen, waarbij ex-partners elkaar telkens voor de rechter slepen over de alimentatie of de zorgregeling voor de kinderen. “Daar moeten ze uitkomen, anders zet de ellende zich voort in het leven van de kinderen. Klassieke rechters zeggen, extreem gesteld: met emoties kan ik niets, ik ben er voor het juridische oordeel. Dan gaan mensen weg met een uitspraak waar ze niets aan hebben en kun je drie nieuwe procedures verwachten. Wij gaan juist op de emoties in: wat zit er fout in uw relatie, wat doet dat met u, wilt u dat zo houden? De ervaring leert dat ouders allebei heel graag anders willen, maar niet weten hoe.”

Vandaag zit zo’n paar voor hem: de vrouw rechts, de man links, geflankeerd door zijn hoogzwangere echtgenote. Zij is formeel geen partij in de zaak, maar mag hier volop meepraten. “Ze is deel van het systeem. Betrek je haar niet bij de oplossing, dan blijft het oorlog”, zegt Van Leuven achteraf.

“
Daar moeten ze uitkomen,
anders zet de ellende
zich voort in het leven van
de kinderen”

Wat opgelost moet worden is een voortdurende strijd over de kinderen. Wie krijgt ze wanneer, waar zijn ze het gelukkigst, waarom geeft moeder niet genoeg kleren mee en komen de meisjes met die rare uitspraken terug van vader? “Laatst zeiden ze helemaal gefrustreerd: je bent een kutmoeder. Waar komt dat vandaan?”, vraagt hun moeder.

Van Leuven heeft een gesprekstechniek voor dit soort zaken ontwikkeld. “Daarmee kan iedereen weer greep krijgen op zijn of haar situatie.” Hij laat de vader, moeder en stiefmoeder één voor één benoemen welke problemen zij zien, wat die voor hen betekenen, wat ze liever zouden willen en hoe ze denken dat dat bereikt kan worden. Over één probleem zijn ze het eens: de kinderen zitten niet goed in hun vel, dat is intens verdrietig. De neiging om de ander daar de schuld van te geven, ebt langzaam weg onder regie van de raadsheer. Hij legt de bal steeds terug (“Wat betekent dit voor u, wat zou u hier aan kunnen doen?”) en voorkomt verwijtende dialogen.

De smeulende veenbrand kan makkelijk weer oplaaien, merkt Van Leuven. Zijn voorstel van een dagje systeembegeleiding voor ouders en kinderen wordt gretig geaccepteerd. “Als u daar geweest bent, kunnen we praten over wat nog geregeld moet worden”, zegt hij. Terwijl de partijen op de gang wat voorlopige afspraken maken, vertelt Van Leuven dat hij gebroken gezinnen na zo’n ondersteunende sessie vaak niet meer terugziet. Ze zijn er dan zelf uitgekomen. De vicieuze cirkel van verwijten en rechtszaken is doorbroken. ■

Pioniers onder de loep

Overal in het land ontwikkelen rechters nieuwe werkwijzen, om beter aan te sluiten bij behoeften van partijen. Zij stellen zich toegankelijk op, luisteren goed en proberen regelingen te bereiken die beter helpen dan een vonnis. Maar wat werkt en wat niet? Dat moet onderzoek uitwijzen.

“Gelijk krijgen is belangrijk in rechtszaken. Maar wie verliest, heeft daar meer vrede mee als de rechter hem net zo heeft behandeld als de wederpartij en goed naar zijn inbreng heeft geluisterd”, zegt adviseur Suzan Verberk van de Raad voor de rechtspraak, die samen met Machteld de Hoon (Universiteit van Tilburg) vernieuwingen binnen de rechtspraak onderzoekt. “De afgelopen tien jaar hebben veel rechters oog gekregen voor die procedurele rechtvaardigheid. Bovendien groeit het besef dat

een juridisch geschil vaak een uiting is van achterliggende conflicten.”

Rechters nieuwe stijl hebben gemeen dat ze goed met die andere benadering omgaan, zegt Verberk. “Ze onderzoeken wat mensen bij de rechter brengt en zetten hen ertoe aan om naar zichzelf te kijken en verantwoordelijkheid te nemen.” Niet iedereen kan daarmee uit de voeten. “Veel rechters vrezem emotionele toestanden in de rechtszaal.”

Veel variatie

De variatie onder de vernieuwers is groot. “Sommigen, zoals Kim van der Kraats (zie hoofdstuk 1, red.), zijn pragmatisch in hun aanpak: deze procedure werkt niet goed, hoe kunnen we dat veranderen? Anderen kiezen een meer psychologische benadering, bijvoorbeeld in echtscheidingszaken.”

Er zijn ook voorlopers die het stramien van de zitting loslaten en moderne middelen inzetten. “Bijvoorbeeld de burendrechter, die volgend jaar gaat proefdraaien. Ruziende burens worden online begeleid bij het oplossen van hun probleem. Lopen zij vast, dan kan de rechter op locatie komen om knopen door te hakken zodat de partijen verder kunnen.”

Een spannende ontwikkeling, vindt Verberk. “We moeten goed nagaan wat werkt, waarom en onder welke omstandigheden”, zegt ze. “Daarbij kijken we ook naar differentiatiemogelijkheden. De één is gebaat bij grondige conflictoplossing, de ander wil snel duidelijkheid hebben over een juridisch geschil. Hoe kan de Rechtspraak zo efficiënt en effectief mogelijk helpen bij het oplossen van juridische problemen? Dat gaan we onderzoeken.”

Rechters trainen tijdens burgeroorlog

Met een helm op in een pantservoertuig op weg naar een Iraakse collega-rechter.

Simon van der Schenk bleef er rustig onder. Vier jaar lang bouwde hij met de

EU-missie mee aan een nieuwe rechtsstaat in Irak. Zijn kwaliteiten als rechter kwamen

goed van pas. "Rechters blijven vaak overeind in chaotische situaties." Aflevering uit

een serie over bijzondere rechters. Tekst: Stijn Dunk Foto: Bas Kijzers

"Veel Irakese rechters voelden zich verheven boven de Irakese politie-agenten, die vonden ze minder ontwikkeld en corrupt. Toen beide groepen in mijn Nederlandse leslokaal zaten, zag je dat goed: rechts zaten de rechters, links de politie. De gevangenisdirecteuren zaten in het midden." Simon van der Schenk, familie-rechter bij de rechtbank Den Haag, herinnert zich nog scherp de kloof in 2005 tussen de professionals in de Iraakse justitiewereld. Dat jaar gaf hij hen les in Den Haag. De cursus in het verre Nederland bracht de cursisten dichter bij elkaar. "Irak balanceerde op het randje van een burgeroorlog", vertelt Van der Schenk. "De situatie thuis volgden alle deelnemers dagelijks op hun hotelkamers. Dat scheidt een band. Dan ga je toch met elkaar praten."

Simon van der Schenk met *grab bag*, voor als het snel weggevoerd zou worden

Trots

Van der Schenk wordt gevraagd zijn baan als rechter-commissaris tijdelijk op te geven. Hij sluit zich aan bij de EU-missie in Bagdad. Zijn snelle 'ja' is behalve door de drang naar het buitenland ingegeven door inhoudelijke interesse: hoe werkt een rechtssysteem in een totaal ander land, hoe kan ik bijdragen aan verbetering? Als plaatsvervangend hoofd van de missie doet Van der Schenk veel managementwerk. "Wat ik aantrof was geen achtergebleven land, rechters waren hoog opgeleid, de kennis van het rechtssysteem was prima. Men was trots op de Hammurabi codex, een van de oudste wetboeken ter wereld."

Vooruitgang

Wel ziet Van der Schenk dat Irak zich decennialang heeft geïsoleerd van het buitenland. Juristen misten een goed begrip van de

verblijven de Iraakse regering en de internationale gemeenschap daar. "Je had altijd je *grab bag* bij je met paspoort en telefoon als je snel moest evacueren. We kwamen nauwelijks buiten de zone, alleen met zwaar bewapend konvooi. Lastig, je kunt nauwelijks rechters en politiemensen ontmoeten, ook al werken ze in een buitenwijk van Bagdad." Bijzonder is zijn contact met de hoogste Irakese rechter. "Een gezaghebbende man, die echt opkwam voor een sterke, onafhankelijke en professionele rechterlijke macht. Hij stond ook open voor moderne invloeden. Toen we hem wezen op het belang van meer vrouwelijke rechters, liet hij direct vijftig vrouwen tot rechter opleiden."

Rust bewaren

Van zijn achtergrond als rechter had Van der Schenk veel profijt. "Analytisch inzicht, communicatieve vaardigheden, afstand nemen en rust bewaren zijn erg bruikbaar. Je komt in hele chaotische situaties, dan zie je dat rechters vaak overeind blijven." Zoals in een gepantserd voertuig in Bagdad, op weg naar een rechtbank. "Ik had een helm op, kogelvrij vest aan en maakte rustig aantekeningen voor die bijeenkomst."

Rechters met internationale ervaring zijn een aanwinst voor de Nederlandse rechtspraak, vindt Van der Schenk. Niet alleen voor als ze weer naar het buitenland gaan - zelf ging hij na Irak onder meer naar Rwanda - maar ook hier. "De Rechtspraak hoeft geen koudwatervrees te hebben voor het uitzenden van rechters, zolang je vooraf duidelijke afspraken maakt." ■

Eerdere afleveringen:
www.rechtspraak.nl/actualiteiten

mensenrechten, van grensoverschrijdende criminaliteit en moderne technieken zoals DNA. "Veroordelingen waren vooral gebaseerd op bekentnissen, waar gezien de geschiedenis ook hele slechte ervaringen mee bestonden. Technisch bewijs werd nauwelijks ingezet." Op veel gebieden is daarna vooruitgang geboekt, stelt Van der Schenk. "Het werkt goed als je het rechtssysteem van een land zoveel mogelijk intact laat. Haal de scherpe randjes er vanaf, maar respecteer het verder."

Zwaar bewapend

Van der Schenk verblijft in Bagdad in de beroemde Green Zone: de relatief veilige enclave binnen de muren van de historische stad. Vroeger het machtscentrum van Saddam, nu

NET GEWONE MENSEN

Rechters hebben gewone hobby's, zijn sociaal betrokken en zien dagelijks het putje van de samenleving langskomen. Dit blijkt uit onderzoek onder 77 Britse rechters. De conclusies lijken ook op te gaan voor Nederlandse rechters.

Tekst: Stijn Dunk Foto: ProDemos

De Britse onderzoekster Penny Darbyshire volgde veertig rechters dagenlang van ontbijt tot avondeten, en interviewde nog eens 37 rechters uitgebreid. In haar boek *Sitting in judgement. The working lives of judges* bestrijdt ze het stereotype beeld van rechters: een dikke, witte, wereldvreemde man met weinig oor voor gewone mensen. Dit beeld staat onder Britse rechters bekend als 'Judgites' (Rechterites) en veel rechters proberen dat imago juist te ontcrachten. Zo worden jonge rechters die dit ouderwetse gedrag vertonen, scherp door hun collega's terechtgewezen. In de rechtszaal zag Darbyshire dat de meeste rechters zich moderner gedroegen: beleefd, goed luisterend en geduldig.

Ook de sociale achtergrond en hobby's van veel rechters zijn eerder gebruikelijk dan elitair te noemen, benadrukt Darbyshire. Voetbal, muziek, wandelen, theater, reizen en kinderen, hun vrije tijd besteden rechters niet erg afwijkend. Ook stammen de meeste magistraten inmiddels uit de middenklasse en niet uit de aristocratie - een conclusie die twintig jaar geleden ook naar voren kwam uit onderzoek onder Nederlandse rechters. Wel is het zo dat Britse rechters relatief vaak zijn opgeleid op privéscholen en topuniversiteiten. Dat vindt Darbyshire logisch: het werk van een rechter is immers sterk intellectueel en mentaal zwaar. "Het zou pas zorgelijk zijn als rechters geen intellectuele elite waren", stelt de onderzoekster.

Het meeste contact met de samenleving hebben rechters door de aard van hun werk, aldus Darbyshire. Vooral rechters in de lagere

rechtbanken hebben te maken met failliete, criminele, verslaafde en dakloze burgers. In plaats van daar over te klagen, halen veel rechters volgens Darbyshire hun voldoening uit het helpen van deze groepen kansarmen. "De meeste rechters staan veel meer in contact met de meest schokkende aspecten van menselijk gedrag dan de meeste journalisten die hen bekritisieren", concludeert Darbyshire. ■

Darbyshire, P., *The working lives of judges in England and Wales* (Darbyshire vatte haar onderzoek samen in Rechtsreeks 2, 2013, uitgave van de Raad voor de rechtspraak. Hierin wordt ook een koppeling gelegd naar de Nederlandse situatie).

Rechter geeft les aan schoolkinderen. Rechters hebben door de aard van hun werk veel contact met de samenleving.

Rechter m/v

Mannelijke rechters in tv-serie *De Rechtbank* worden eerder gezien als correct en luisterend. Vrouwelijke rechters als zakelijk en procedureel. Die indicatie komt naar voren uit een klein onderzoekje naar het optreden van enkele rechters in de serie.

Onderzoekers Marnix Goes en Albert Klijn lieten 49 rechtenstudenten en medewerkers van de Rechtspraak kijken naar rechtszaken uit tv-programma *De Rechtbank*. Gevraagd werd om de persoonlijke stijl van de rechter te typeren met trefwoorden, zoals zakelijk of emotioneel. Een zeer uitgesproken rechterlijke stijl herkenden de deelnemers niet. Wel kenden zij zakelijke kenmerken als sturend, procedureel en actief eerder toe aan vrouwelijke rechters. De werkwijze van de mannelijke rechters werd meer geassocieerd met sociale kenmerken als luisterend, correct en betrokken. Gezien de kleine omvang van het onderzoek gaat het meer om indicaties dan om harde conclusies.

Bij ongeveer een kwart van de ondervraagden veranderde het vertrouwen in de rechter nadat ze *De Rechtbank* bekeken: negen respondenten hadden meer vertrouwen, twee minder. Dit resultaat is in lijn met een groter onderzoek in 2011 naar het effect van het programma: ook daar bleek dat bij kijkers het beeld van de Rechtspraak positiever was geworden.

Goes, M., Klijn, A., *Hoe rechters zitten: een poging stijlen in het optreden van rechter te ontwaren* (Eenvoud en verscheidenheid: Liber amicorum voor Henk Elffers, Amsterdam, 2013)

'DE UITSPRAAK MOET STÁÁN'

Toegankelijke rechters, op zoek naar het conflict achter het juridische geschil – het lijkt nieuw, maar rijdende rechter Frank Visser doet het op tv al bijna 20 jaar. Populairder dan ooit doorkruist hij het land om ruzies over schuttingen en andere huiselijke kwesties op te lossen: "De rechterlijke macht moet terug naar de mensen".

Tekst: Pauline van der Mije
Foto's: Serge Ligtenberg

Na zijn afstuderen (privaatrecht, cum laude) had Frank Visser het gehad met de stilte van de studeerkamer. "Ik wou op straat zijn, onder de mensen." Daarom liep hij tijdens zijn rechtersopleiding stage bij de recherche en de reclassering en ging hij na afloop aan de slag als openbare aanklager. "Ik dacht: nu of nooit, straks zit ik de rest van mijn leven op kantoor." Officier van justitie Visser speurde mee als de politie huiszoeking deed en leidde grote fraudezaken. "Maar na zeven jaar was ik een beetje uitgekeken op het strafrecht. Bovendien werd de onafhankelijke positie van officieren van justitie afgebroken. Ik dacht: wegwezen." Visser werd kantonrechter in Zaandam. Een eenmanspost, meestal voorbehouden aan ervaren rechters. "We verhuisden om de zorg voor de kinderen te kunnen delen", vertelt hij. "Tussen de middag ging ik naar huis om boterhammen te smeren en als ik op zondag hier nog wat kwam werken, speelden mijn dochters in de gangen. Het kantongerecht was een verlengstuk van ons huis. Na een kampeervakantie heb ik eens een drijfnatte tent te drogen gehangen in de zittingzaal; thuis konden we dat ding niet kwijt."

Klapstoelen

De eigenzinnig-huiselijke sfeer van zijn anekdotes kenmerkt ook zijn programma. De *Rijdende Rechter* zit niet in toga achter een tafel, maar klimt op een keukentrap, hangt uit een dakraam, trekt een kastje open of bestudeert een treurige conifeer. Hij is er vroeger om beschimpt, maar heeft nu meer fans dan ooit. "Jongeren kijken tegenwoordig ook. Zij twitteren tijdens de uitzending wie er moet winnen. Zijn ze het niet eens met mijn oordeel, dan schrijven ze: 'Hij is te oud, hij moet weg'. Dat weet ik dan ook weer, haha!" Tv-redacteuren wilden achttien jaar geleden een paar afleveringen maken over een rechter die op pad ging. De naam hadden ze al, het gezicht nog niet. "Ik was wel eens bij Sonja Barend geweest om over een boekje te vertellen. Zo kwamen ze bij mij, met een idioot plan: ik zou met de eisende partij in een busje naar de gedaagde rijden en roepen: 'Zo, je bent er gloeiend bij!'. Dát gaat niet. Daarom bedacht ik zelf een format. Met een griffier reed ik door het land, een klaptafel met stoelen achterin, om conflicten aan te horen en ter plekke uitspraak te doen. In een dorpskroeg, op het dak van een bejaardenhuis, in een weiland in

“
Lachen om de
Rijdende Rechter
mag best”

“

Laat de kleine man niet stikken”

Urk bij min tien – kóud! Bouwvakkers met een shovel hadden daar een goudschat gevonden. Urkers waren toegestroomd om te helpen graven. Wie was nou de eerlijke vinder? Urkers zijn vissers, zij vonden: je gaat samen de zee op en deelt samen de vangst. De grondeigenaar stak ook zijn vinger op, maar hij had zijn land net aan de gemeente verkocht. Dat was pech. Uiteindelijk wees ik de schat voor de helft toe aan de gemeente en voor de helft aan de twee bouwvakkers – niet van Urk – die als eersten iets zagen glinsteren.”

Stoom afblazen

Lachen om de *Rijdende Rechter* mag best, vindt Visser. “Het is natuurlijk óók theater. Maar het heeft wel degelijk een functie dat ik naar een overhangende boom of in een ondeugdelijk keukenkastje kom kijken. Ik stel me open op en terwijl ik de boel bekijk, hoor ik precies wat er speelt. Mensen vertellen nergens zoveel als thuis, en ze kunnen meteen stoom afblazen. Veel rechters zijn bang voor emoties; hoe krijg je die terug in de fles? Ik denk: die mensen hebben al jaren ruzie met de burens, laat ze lekker tien minuten tekeer gaan tegen elkaar. Dan zijn ze later op de hoorzitting een stuk tammer. Dat moet ook, want daar ben ik gericht op zoek naar onderbouwing van het conceptvonnis in mijn hoofd.”

De uitspraak – geen echt vonnis, wel een bindende afspraak - is een ernstige kwestie. “Dan trek ik mijn zwarte pak aan en speld ik mijn ridderorde op – alles voor het cachet – want de uitspraak moet stáán. Mensen willen niet

horen: ‘enerzijds is het zus, anderzijds denk ik zo’, maar: ‘Artikel 62 lid 2 is heel duidelijk op dit punt’. Dat accepteren ze; het is de wet, niks aan te doen, die rechter zal dat wel weten.”

Gezond wantrouwen

Dat de betrokkenen gehoord en gezien zijn voordat hij zijn oordeel velt, helpt enorm. In het echte leven gebeurt dat vaak niet, zegt Visser: “Wij worden als Rechtspraak te veel in de hoek geduwd waar we kleine mensen laten stikken”. Wat dat betekent, ondervond hij als kind na het vroege overlijden van zijn vader. “Mijn moeder hertrouwde en wilde met het geld van de levensverzekering een café overnemen”, vertelt hij. “Maar de brouwerij heeft haar belazerd. Ze kreeg een vechtkroeg toebedeeld en toen ze daar met hard werken een goedlopende zaak van had gemaakt, kreeg ze geen cent voor de overname van de goodwill. Een advocaat kon ze niet betalen en voor toevoeging kwam ze niet in aanmerking, dus procederen ging niet. Zoiets blijft je bij. Ik heb er een gezond wantrouwen voor grote bedrijven aan overgehouden.”

Bij het Zaanse kantongerecht liepen buurtbewoners ooit gewoon binnen om juridisch advies te vragen. “Nu verschanst de rechterlijke

macht zich in bunkers met toegangscontrole, alsof het buiten levensgevaarlijk is. We moeten terug naar de mensen. Mijn agenda wordt grotendeels bepaald door vorderingen van grote bedrijven, flutzaken vaak. Mensen met weinig geld zien we vrijwel alleen als gedaagde. Maar als je relationele conflicten – zoals burenruzies – niet oplost, krijg je een wrokkige samenleving, met de overheid als vijand.”

Lekenrechter

Voor de kosten hoeft je het niet te laten, stelt Visser. “Lekenrechters kunnen dat prima doen. België bijvoorbeeld heeft in elk kanton een vrederechter voor buurt- en gezinsproblemen. Bij ruzie over een erfgrans gaat hij ter plaatse en neemt het kadaster mee, dan weet iedereen waar hij aan toe is. Bij ons moet je een advocaat in de arm nemen – belachelijk! – en is een meting te duur, want het kadaster is geprivatiseerd.”

Wat in de rechtszaal niet lukt, krijgt hij op tv wel voor elkaar. “Als rechter ben ik met handen en voeten gebonden aan het procesrecht, als *Rijdende Rechter* maak ik dat zelf.” Daar is *Recht in de regio* aan toegevoegd, waarin hij als juridische vraagbaak optreedt. “Wie het advies krijgt af te zien van een kansloze rechtszaak, kan verder met zijn leven.” Na zijn pensioen zou Visser graag doorgaan met tv-werk. Als Ombudsman bijvoorbeeld. “Er is sinds Marcel van Dam geen echte Ombudsman meer geweest, terwijl veel mensen vermorzeld raken in de wielen van grote bedrijven en instellingen. Werk genoeg!” ■

Frank Visser, geboren 17 mei 1951 in Maartensdijk. Getrouwd, twee volwassen dochters

1975: Nederlands recht, Vrije Universiteit Amsterdam
 1975-1982: opleiding voor de rechterlijke macht
 1982-1989: officier van justitie in Alkmaar
 Sinds 1989: kantonrechter in Zaandam
 Sinds 1995: tv-programma *De Rijdende Rechter*
 Sinds 2007: plaatsvervangend raadsheer gerechtshof 's Hertogenbosch
 Sinds 2009: tv-programma *Recht in de regio*

Schrijver van vier boeken, columns in het AD en blogs op eerstehulpbijrecht.nl.

OP DE ROL

VRIJGELATEN EN OPGEPAKT

Tekst: Martijn Delaere
 Illustratie: Aad Goudappel

Waar: Voorzienenrechter Den Haag

De zaak: Gedetineerde Gabriel P. verzoekt de tenuitvoerlegging van zijn voorwaardelijke straf te staken en hem onmiddellijk in vrijheid te stellen.

Uitspraak: Vordering wordt afgewezen en eiser moet kosten kort geding betalen.

Gabriel Andro P. komt op 11 juli uit de gevangenis, meldt zich bij de reclassering en organiseert huisvesting en financiën, en stapt voor een bezoekje aan zijn zieke moeder in de Boeing naar Paramaribo. Geen vuiltje aan de lucht want hij zat zijn tijd uit, denkt hij. Sterker, hij zat drie maanden te lang vast. Het gerechtshof in Den Haag veroordeelde hem namelijk bij arrest tot tien maanden celstraf voor drugshandel (nadat de rechtbank hem tot achttien maanden veroordeelde), terwijl hij dertien maanden in voorarrest had gezeten.

Maar wat gebeurt er op 21 september bij terugkeer op Schiphol? De Marechaussee houdt hem aan. Het Hof beval namelijk op 11 juli óók de tenuitvoerlegging van een in een andere zaak door de rechtbank voorwaardelijk aan Gabriel P. opgelegde gevangenisstraf van zes maanden. P. wordt afgevoerd naar de gevangenis. “Mijnheer P. belde mij in paniek op. Er stonden nog 180 dagen open. Er moest een vergissing zijn gemaakt,

schreeuwde hij. Word je naar huis gestuurd met de mededeling van de selectie- en detentiebegeleiding dat je straf erop zit, word je er op Schiphol uitgepikt. Het is hem niet in de koude kleren gaan zitten”, zegt Gabriel P.’s advocate Ibtihal Jadib.

Jadib verzoekt in kort geding voor de Haagse voorzieningenrechter Gerard van Ham Gabriel P. onmiddellijk vrij te laten. Als de rechter daarin niet meegaat, dan toch ten minste de drie maanden en vijf dagen die P. te lang in voorarrest heeft vastgezeten, af te trekken van de zes maanden die hij van het hof nog moet zitten. “Als P. op 11 juli niet was vrijgelaten en de tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke straf aaneengesloten was geëxecuteerd, dan was hij op 29 september vrij man geweest. Nu moet hij tot 24 maart 2014 zitten”, aldus advocate Jadib. Een redelijke wetsuitlegging impliceert volgens Jadib dat Gabriel P. zijn straf aangesloten had kunnen uitzitten. “Nu dat niet is gebeurd, dient hij hooguit nog het restant uit te zitten. Meneer P. is tussen wal en schip gevallen en daardoor onevenredig hard benadeeld.”

Landsadvocaat Wouter Limborgh betoogt dat aansluitende gevangenisstraf niet mogelijk was omdat het arrest van het Hof op 11 juli simpelweg nog niet onherroepelijk was. “Van de Staat kan niet worden verwacht dat hij in strijd met de wet tot aansluitende tenuitvoerlegging van niet onherroepelijke straffen overgaat”, zegt Limborgh. En over het verrekenen van de maanden die Gabriel P. te lang in voorlopige hechtenis heeft gezeten met de tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf die het Hof heeft gelast, zegt hij: “Binnen de strafrechtsketen kan in dit soort gevallen geen compensatie worden toegekend. Daar moet het OM zich aan houden. Dat het surplus niet kan worden gecompenseerd, is geen

kronkel maar de bedoeling van de wetgever.” Niet waar, zegt Jadib. “Er bestaat wel degelijk een bevoegdheid om uitvoering van de gevangenisstraf op grond van de Aanwijzing executie bij hoge uitzondering te stoppen. Het OM wil doen geloven dat hij onmachtig is, maar volgens mijn cliënt is het OM onwillig. Men heeft geweigerd om naar de zaak kijken. Ik kan u verzekeren: dat was erg frustrerend. Ik heb talloze telefoontjes gepleegd, die allemaal onbeantwoord zijn gebleven. Ja, het was wel lullig voor P., zei een aardige dame alleen. De advocaat-generaal van het OM wenste mij niet te woord te staan.” Inderdaad, zegt de landsadvocaat, de uitvoering van een straf kan worden gestopt, maar niet voor iemand als P. “Die bijzondere omstandigheden zijn persoonlijke omstandigheden, zoals een zeer slechte medische conditie.” De vorderingen van P. moeten worden afgewezen, is zijn conclusie.

Gabriel P. krijgt het woord. Hij begrijpt het niet. “Mijn hele leven is naar de kloten.” Heb je drie maanden te veel gezeten, kan dat niet eens in mindering worden gebracht op een andere gevangenisstraf, nota bene met hetzelfde rolnummer. Rechter Gerard van Ham doet een poging: “U denkt: het zijn dezelfde zaken, voor u zijn ze één pot nat. U vindt het zuur en dat kan ik mij voorstellen, maar de wetgever heeft de twee zaken wel uit elkaar getrokken. Het zijn twee verschillende zaken. Uw advocaat probeert binnen dat systeem alles voor u te doen wat mogelijk is. Als voorzieningenrechter kan ik ook niet tot uw onmiddellijke vrijlating gelasten. Ik kan niet zeggen: ‘U lijkt mij een aardige man, ga met uw advocaat naar huis’. Ik kan alleen een civiele voorlopige voorziening treffen. Daar ga ik nu over nadenken. Ik lijk de Belastingdienst wel. Ik kan het systeem duidelijk maken, maar niet mooier.” ■

Meer afleveringen van Op de rol: www.rechtspraak.nl/actualiteiten/op-de-rol

'DAT HELE PROCES MOET IN BEELD'

Roel Visser fotografeerde vier maanden lang in de Haagse rechtbank voor en achter de schermen. Resultaat is het fotoboek *Van Rechtswege*, waarin letterlijk de dagelijkse praktijk van het rechtsbedrijf wordt getoond.

Op deze pagina's een impressie. Tekst: Rob Edens Foto's: Roel Visser

Doorzoeking van woning en ondervraging door rechter-commissaris

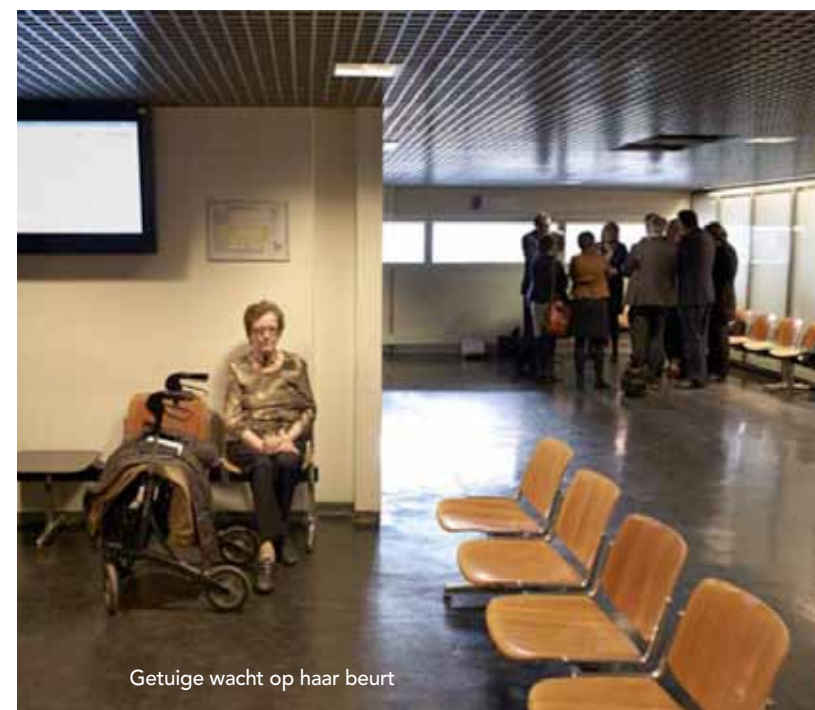
“Hier kan ik meer uithalen.” Dat dacht fotograaf Roel Visser toen hij voor fotobureau Hollandse Hoogte foto's maakte in het Haagse Paleis van Justitie. Een activiteit van Hollandse Hoogte is aan media stockfoto's leveren ter illustratie van verhalen – en het bureau zat krap in zijn rechtspraakfoto's. Toen Visser aan de slag ging om die paar foto's te maken, werden rechters en rechtbankpersoneel gaandeweg enthousiaster, vertelt hij. “Dat is ook interessant, en ben je daar al geweest?” Uiteindelijk liep Visser vier maanden rond in het Haagse Paleis van Justitie, in het begin dagelijks om vertrouwd te raken met de omgeving. Het idee om slechts een paar stockfoto's te maken werd verlaten. Daarvoor in de plaats kwam: “Ik moet dat hele proces van rechtspreken in beeld brengen.”

Alle facetten

Het resultaat is het prachtige fotoboek *Van Rechtswege*, dat recent werd gepresenteerd. Het beeld voert de boventoon, ingeleid door een essay, ook van Vissers hand. Het boek toont letterlijk alle facetten van de praktijk van rechtspraak: van de beveiliging bij de ingang tot de lunchpauze van rechters in de raadkamer, van de strafrechter die stapels dossiers doorploegt tot een kindvriendelijke cel, van de emoties na een uitspraak tot het doorzoeken van een woning in aanwezigheid van de rechter-commissaris, van het fouilleren van een verdachte tot wachtende advocaten in de speciale advocatenkamer.

Informatiebalie

Getuige wacht op haar beurt

Rechter in gedachten verzonken

Emoties na afloop van een zitting

Lunchpauze in raadkamer

“

Dit is één van de meest fascinerende projecten die ik deed”

Visser, bepaald geen groentje in het vak (zie roelvisser.nl), noemt het fotograferen in de Haagse rechtbank “een van de meest fascinerende projecten die ik tot nu toe deed. Ik had er oorspronkelijk een hard hoofd in. In een rechtbank lijkt veel op elkaar, de toga's, de zalen, de zittende rechters achter tafels. In visueel opzicht is dat een lastige omgeving. Maar het is ook een intrigerende wereld, van goed en van kwaad, van straffen en iemand nog een kans geven, van blijde en verdrietige mensen, van winnaars en verliezers. Dat heb ik allemaal willen laten zien.”

Roel Visser, *Van Rechtswege*, 120 pagina's, uitgever Lubberhuizen (lubberhuizen.nl), €24,95. Het boek is te bestellen bij de uitgever en te verkrijgen in de (betere) boekhandel. ■

Nabestaanden van vermoorde man luisteren naar vonnis

Rechter spreekt verdachte toe

Kindvriendelijke cel

Raadsman schikt zijn bef

'WEEES TROTS OP DE TOGA'

Een prachtig vak, dat van rechter, vindt het hooglerarenpaar Tineke Cleiren en Ton Hol.

Rechters mogen meer zelfvertrouwen tonen. Aandacht voor slachtoffers is goed, maar geen

Amerikaanse toestanden graag: "Dan gaat het om wie de sterkste is". Tekst: Stijn Dunk Foto's Bas Kijzers

Hoe voelt het om als rechter een toga te dragen? "Als je een toga aandoet, legt dat een gevoel van verantwoordelijkheid op je. Dat tors je met je mee", vertelt Tineke Cleiren, naast hoogleraar Straf- en strafprocesrecht ook raadsheer-plaatsvervanger in het gerechtshof Amsterdam. "Het maakt anderen duidelijk dat je in een rol zit, je wordt minder aangesproken op het feit dat je ook maar een gewoon mens bent", vervolgt haar man Ton Hol, behalve hoogleraar Rechtstheorie en directeur van het Montaigne-centrum voor rechtspleging, ook plaatsvervangend rechter en raadsheer in diverse gerechten. De uiterlijke symboliek weerspiegelt mooi de bijzondere plaats van de rechter in de samenleving, vindt Cleiren. Dat geldt ook bij gerechtsgebouwen, vertelt Hol. "Veel 19e-eeuwse gerechten hadden de vorm van een tempel, om te benadrukken dat het sacrale plaatsen waren. Daar werd beslist over problemen van alledag met hoog oplopende emoties. Door rechters die daar met een afstand naar keken." Veel moderne rechtbanken zien er anders uit. "Als je in Breda of Middelburg komt, zie je bijna niet meer dat het gerechtsgebouwen zijn", stelt Cleiren. "Het is

gek als je de rechtbank zoekt en niemand herkent het gebouw, ook de buschauffeur niet."

Mooi vak

Cleiren en Hol zitten in de lichte serre van hun klassiek ingerichte herenhuis in Leiden, tegenover de beroemde Hortus Botanicus. Het is duidelijk dat ze allebei de Rechtspraak een warm hart toedragen, als belangrijk bindend instituut in de samenleving. Wat is het toch een mooi vak: het onafhankelijk afwegen van belangen die mensen bezighouden en dan de knoop doorhakken. Tegelijk heeft het echtpaar oog voor nieuwe behoeften in de samenleving en de valkuilen waarin rechters kunnen stappen. Ze mogen dan als het ware getrouwd zijn met de Rechtspraak, voor kritiek is er altijd ruimte.

Vooroordelen

De samenleving verwacht te veel van de Rechtspraak, poneert Hol. "Mensen leven nog in een soort religieus bestaan waarin gedaan kwaad moet worden gereinigd met harde hand. En verwachten dat de rechter dat als een heilige priester eventjes doet. Maar die rechter komt met een hele genuanceerde uitspraak." Daardoor kan het beeld ontstaan dat

rechters soft of wereldvreemd zijn. "Het valt misschien tegen voor de buitenwereld", vult Cleiren aan. "Maar de betrokkene zelf is vaak tevreden, dat zie ik op zittingen. Dat mensen ook als ze veroordeeld worden, vinden dat er recht is gedaan." Zoals de zinloos geweldzaak die Ton Hol als politierechter deed. Een scholier was zonder aanleiding flink toegetakeld. Het slachtoffer was op zitting met zijn ouders. De verdachte had zijn vader bij zich, een terminaal kankerpatiënt. "Ik heb die verdachte veroordeeld, en toen ik het vonnis uitsprak, schrok de moeder van het slachtoffer enorm en riep: 'Oh, dat hadden we niet gewild!'. Ze had als eerste reactie medelijden met de verdachte. Later kreeg ik een brief van die vrouw. Ze schreef dat ze onder de indruk was van de zitting: heel keurig, recht doend aan slachtoffer en verdachte. En dat ze haar vooroordelen over de rechtspraak volledig had moeten bijstellen."

Dwalingen

Maar rechters maken ook fouten, weten Cleiren en Hol. Cleiren was lid van de commissie die de zaak rond bejaardenverzorgster Ina Post opnieuw onderzocht. Het is een van

“**Rechtspraak gedraagt zich te vaak als underdog**”

de zogeheten rechterlijke dwalingen die de laatste jaren veel aandacht trokken, zoals de Schiedammer Parkmoord er ook een was. “Van deze zaken hebben we veel geleerd”, aldus Cleiren. “Het blijkt dat de Rechtspraak, maar ook Openbaar Ministerie en politie, meer gebruik moeten maken van rechtspsychologie, het falsificeren van feiten en andere wetenschappelijke methoden. Dat komt nu gelukkig beter op gang.” Rechter moeten eerder getraind worden in het beoordelen van de inbreng van niet-juridische experts volgens Hol, liefst al tijdens hun rechtenstudie. “Wij zijn in Utrecht begonnen onze studenten meer andere vakgebieden bij te brengen. Het maakt veel indruk als je een DNA-rapport leest met ingewikkelde analyses, maar je moet leren de juiste vragen te stellen. En weten dat binnen die wereld deskundigen elkaar vaak tegen spreken.” De term rechterlijke dwaling vinden ze allebei misleidend: het legt volgens allebei eenzijdig de schuld bij de laatste schakel in de strafketen. “Fouten worden door alle betrokken instanties gemaakt, alleen ligt de eindverantwoordelijkheid op het bordje van de rechter”, benadrukt Cleiren.

Nuances

De Rechtspraak mag zich zelfbewuster opsteller, vinden Hol en Cleiren. Er is nog steeds veel vertrouwen in het instituut en rechters mogen best meer hun gezag tonen. Bij geruchtmaken de zaken zoals de kopschoppers in Eindhoven, kan de Rechtspraak zichtbaarder zijn in de media (zie ook ‘Hoe kan dat nou?’, pagina 27). Wat is het dilemma waar de rechter in deze zaak voor staat? Welke diepere overwegingen

“

Term rechterlijke dwaling is misleidend”

spelen een rol? Die vragen wil Cleiren graag beantwoord zien: “Het liefst door woordvoerders waar het gezag als het ware van afdruipt: liever de president van een gerecht dan een persrechter.” Wetenschappers kunnen zo’n rol ook vervullen. “Dat is voor ons een belangrijke functie”, aldus Hol. “We kunnen dat makkelijker omdat we minder directe betrokkenheid hebben.” Effect sorteerde ook het boek *Strafrecht, tussen ratio en emotie*, dat Cleiren en Hol dit jaar samen publiceerden. In het boek leggen ze uit hoe rechtspraak werkt en welke dilemma’s er spelen. Hol: “We hoorden van lezers: ‘We zijn er veel genuanceerder over gaan denken’.” Die nuance is nodig in het politiek-maatschappelijk debat. Daar overheerst de waan van de dag, vinden ze. Beiden zijn heel kritisch over het adviesrecht voor slachtoffers dat staatssecretaris Teeven recent voorstelde. “Dat vind ik veel te ver gaan”, stelt Cleiren. “Ik ben voor uitbreiding van rechten van slachtoffers, maar wel buiten de huidige strafprocedure.” Het recht om te adviseren over bijvoorbeeld de strafhoogte, maakt het slachtoffer te veel een partij in het proces, vindt ze. Dan koers je af op een Amerikaans getint strafproces, waar twee partijen scherp tegenover elkaar staan: “Dat is een keihard systeem. Dan gaat het om wie de sterkste is, en

dat is vaak degene die het meeste geld heeft”, zegt Cleiren fel. “Die procescultuur hoort niet bij onze volksaard, vind ik.” Hol denkt dat weinig slachtoffers zitten te wachten op adviesrecht. “Ik merk als rechter dat slachtoffers vaak niet op zitting komen omdat ze er niet tegen kunnen. En als ze er wel zijn, zijn ze vaak stil en spreekt de advocaat voor hen.” Hij vindt dat niet goed is onderzocht wat slachtoffers echt willen. Ze willen vooral geïnformeerd worden, zegt Hol overtuigend: “Over wanneer iets op zitting komt, en wat daar mee gebeurt. Dát is belangrijk.”

High five

Aan rechters wordt steeds vaker gevraagd om mee te voelen, signaleert Hol: “Geen afstand maar nabijheid. Een Frans historicus spreekt over de legitimiteit van de nabijheid. Die zie je in de politiek en zelfs koningin Beatrix deed mee: zo krijg je enerzijds een statige foto van de koningin met een majestueuze sjerp om en anderzijds een foto waar ze Ali B. een high five geeft.” De Rechtspraak zal beide rollen moeten spelen, beseffen Hol en Cleiren. Maar dan wel met behoud van de unieke positie van de rechter, zeggen ze eensgezind. “De Rechtspraak gedraagt zich te vaak als de underdog”, zegt Cleiren. “Rechters kunnen meer zelfverzekerd hun bijzondere rol naar buiten brengen: die van neutrale instantie, waar je op terug kunt vallen als je er onderling niet uitkomt.” Hol vertaalt het naar zijn optreden in de rechtszaal: “Als politierechter ben ik voor een open sfeer, maar ik ben wel de rechter en geen Ton Hol. Je moet die afstand houden, anders kun je niet je functie vervullen.” ■

Ton Hol (1954)

Hoogleraar Rechtsencyclopedie en Rechtsfilosofie in Utrecht (v.a. 1994), rechter-plaatsvervanger rechtbank Noord-Nederland, raadsheer-plaatsvervanger hoven Den Bosch en Amsterdam, directeur Montaigne Instituut voor rechtspleging.

Tineke Cleiren (1955)

Directeur-generaal wetgeving ministerie van Justitie (1997-2000), hoogleraar Straf- en strafprocesrecht in Leiden (v.a. 2000), raadsheer-plaatsvervanger hof Den Bosch, lid onderzoekscommissie zaak Ina Post (2007-2008).

STRAFKORTING DOOR BEELDEN

Gruwelijke beelden: op de Eindhovense Vestdijk wordt een man door een groepje jongeren in elkaar geschopt. De rechtbank Oost-Brabant legt lagere straffen op dan geëist, onder meer vanwege de vertoning van die beelden op tv. Aflevering in de rubriek ‘Hoe kan dat nou?’ Tekst: Rob Edens

Wat is de voorgeschiedenis?

Een groepje jongeren is op 4 januari 2013 in Eindhoven aan het stappen. Eén van hen vernielt een fiets. Een voorbijganger spreekt hem hierop aan. Een explosie van geweld volgt. De voorbijganger wordt met kracht tegen zijn hoofd geschopt. De man kan zich niet meer verweren en raakt bewusteloos. De gebeurtenissen worden opgenomen door een beveiligingscamera.

Handig bij de opsporing van de daders, toch?

Ja. *Bureau Brabant* (een regionale variant van *Opsporing Verzocht*) krijgt de beelden van het Openbaar Ministerie (OM) en zendt ze uit. Ook krijgt het programma toestemming ze op internet te zetten. De daders zijn goed herkenbaar. Kort daarna staan de namen en contactgegevens van de jongeren op internet. Bovendien ontstaat er heel veel media-aandacht voor de zaak.

Mooi, zaak opgelost.

Klopt, de verdachten worden aangehouden. De rechtbank veroordeelt in augustus 2013 twee jongemannen (ze zijn tijdens het delict 17 jaar) voor poging tot doodslag. Een van hen krijgt tien maanden jeugddetentie (waarvan vier

maanden voorwaardelijk), de ander zes maanden jeugddetentie (drie maanden voorwaardelijk). Een 19-jarige man moet twee maanden de cel in voor openlijke geweldpleging. Een vierde jongen (tijdens het delict 15 jaar) wordt vrijgesproken.

Zijn dat geen lage straffen?

Jongeren onder 18 jaar vallen onder het jeugdstrafrecht. De wetgever heeft met het jeugdstrafrecht een ander doel dan met het volwassenenstrafrecht. In jeugdstrafrecht staat het belang van de jongere centraal en ligt het accent op een pedagogische aanpak. Dit vanuit de gedachte dat jeugdijaren bepalend zijn in een mensenleven. In deze jaren kan nog maximaal worden bijgestuurd. Maximumstraffen die een rechter in het jeugdstrafrecht mag opleggen zijn dan ook veel lager (24 maanden) dan in het volwassenenstrafrecht.

Hoe zat het nu met die strafvermindering?

De rechtbank motiveert in het vonnis dat de celstraffen twee maanden lager zijn dan de rechters hadden willen opleggen. De reden hiervoor is dat uit niets blijkt dat het OM heeft overwogen om een minder zwaar middel dan het uitzenden van bewegende beelden

in te zetten. De rechtbank vindt dat door het uitzenden van stilstaande beelden wellicht hetzelfde doel (opsporing van de verdachten) kon worden bereikt. Dat een belangenafweging moet worden gemaakt, staat ook in de eigen regels van het OM. Het is de taak van de rechter erop toe te zien dat het OM die regels dan ook naleeft.

Is de grote belangstelling voor de zaak dan niet eigen schuld?

Dat zegt de officier van justitie ook tijdens de rechtszaak. Maar de rechtbank zegt dat de jongeren goed herkenbaar op de beelden staan en dat die beelden ook nu nog op internet te zien zijn. Hun namen en contactgegevens stonden ook op internet. Ze zijn vervolgens bedreigd, een van hen was niet meer welkom bij zijn opleiding en werkplek. Overigens zal mogelijk ook het slachtoffer gevolgen blijven ondervinden van het uitzenden van de beelden.

Is de zaak nu afgedaan?

Nee. De officier van justitie ging tegen de uitspraken tegen de twee hoofddaders in beroep. Het gerechtshof 's-Hertogenbosch behandelt de zaak achter gesloten deuren (gebruikelijk bij jeugdstrafrecht) en doet naar alle waarschijnlijkheid uitspraak op 11 december. ■

WABLIEF?

Griffierecht

Uitleg: Wie naar de rechter stapt, moet aan de griffie - het secretariaat van de rechtbank - een bijdrage in de kosten betalen: griffierecht. Hoeveel griffierecht betaald wordt en door wie, hangt af van het soort zaak en het inkomen van de procespartijen. Bedrijven betalen in civiele zaken meer dan burgers. Burgers komen bovendien soms in aanmerking voor een verlaagd tarief.

Verdachten in strafzaken hoeven geen griffierecht te betalen. In bestuurszaken (tegen overheidsinstanties) betaalt in elk geval degene die de zaak aanspant. Stelt de rechter hem in het gelijk, dan krijgt hij zijn geld meestal terug van de wederpartij. In civiele procedures (tussen burgers of organisaties) betalen beide partijen, behalve bij de kantonrechter.

Daar is alleen de eiser griffierecht verschuldigd. Griffierechten zijn absoluut niet kostendekkend; dat zou procederen vrijwel onbetaalbaar maken. Toch is bijtijds betalen van groot belang. De zaak wordt niet behandeld als het griffierecht niet is voldaan. Maar er volgt wel alsnog een rekening.

Lamiae Himdi werkt bij het Juridisch Loket, een gratis wegwijzer voor iedereen met juridische problemen. "Wij voeren geen procedures, maar informeren en adviseren mensen over hun rechten, plichten en mogelijkheden", zegt Himdi. "Is procederen een optie, dan komen ook de kosten ter sprake. Veel mensen weten niet dat ze, naast advocaatkosten, administratiekosten voor de rechtbank moeten betalen. Wie recht heeft op gesubsidieerde rechtsbijstand,

kan voor het griffierecht tariefsverlaging aanvragen. Anderen zien soms af van procederen omdat het te duur wordt. De verliezer moet vaak ook de kosten van de tegenpartij betalen. Is dat een bedrijf, dan kan het bedrag flink oplopen. Het uitgangspunt 'de verliezer betaalt' geldt niet in familiezaken. Daarin draagt ieder zijn eigen kosten, tenzij één partij het heel bont heeft gemaakt. Ik ken een zaak van een vrouw die haar ex-man stalkte,

zwartmaakte bij familie en vrienden en dwarsboomde in zijn bedrijfsvoering, om vervolgens alimentatie te eisen. De rechter maakte korte metten. De vrouw verloor niet alleen de rechtszaak, maar moest ook de kosten van de procedure betalen."

Wilt u een term uitgelegd krijgen? Mail naar redactie@rechtspraak.nl